

2

Q.P-Code-33618

ANSWER KEY

गुण - ७०

वेळ- ३ तास

सूचना - १ . सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत. २. सर्व प्रश्नना समान गुण आहेत.

प्रश्न १ शेतकऱ्यांच्या विकासासाठी कृषी विभागामार्फत राबविल्या जाणाऱ्या विविध योजना सांगा.

उत्तर - प्रस्तावना

शेतकऱ्यांच्या विकासासाठी कृषी विभागामार्फत राबविल्या जाणाऱ्या विविध योजना
एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान २. पुष्पोत्पादन ३. सामुहिक शेततळे
४. एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन/ एकात्मिक कीड व्यवस्थापन ५. सेंद्रिय शेती
६. परागीभवनासाठी मधुमक्षिका पालन ७ फलोत्पादन यांत्रिकीकरण ८. पिक काढणी पश्च्यात व्यवस्थापन
व पणन सुविधा ९. मागेल त्याला शेततळे योजना १०. बायोगस ११. विविध शेतकरी पुरस्कार
सारांश

किवा

पंचायत राज यंत्रणेमार्फत राबविल्या जाणाऱ्या कृषी विकासाच्या विविध योजना स्पष्ट करा.

उत्तर - प्रस्तावना

पंचायत राज यंत्रणेमार्फत राबविल्या जाणाऱ्या कृषी विकासाच्या विविध योजना
१. एकात्मिक तृणधान्य विकास कार्यक्रम २. कृषी अवजारे ३. राज्य पुरस्कृत भात विकास
कार्यक्रम ३. कृषी यांत्रिकीकरणास प्रोत्साहन देणाऱ्या योजना ४. कृषी शैक्षणिक सहल
५. कृषक प्रशिक्षणासाठी शेतकऱ्यांना प्रवास भत्ता ६. शेतकरी शिबिरे व प्रात्यक्षिके ७. नैसर्गिक
आपत्तीमुळे निर्माण झालेल्या कीड रोगाचे नियंत्रण ८. कृषी दिन साजरा ९. कृषी प्रदर्शन
भरविणे १०. एकात्मिक ग्रामीण उर्जा नियोजन कार्यक्रम ११. पश्चिम विकास घाट कार्यक्रम
१२. पशुसंवर्धन बाबत योजना १३ . लघु पाटबंधारे योजना १४. प्रधान मंत्री गरम सडक योजना.
सारांश

प्रश्न २ राष्ट्रीय अन्नधान्य सुरक्षा कार्यक्रम २००७ ची सविस्तर चर्चा करा.

उत्तर - प्रस्तावना

१. कार्यक्रमाची उद्देश २. कार्यक्रमाची वैशिष्ट्ये ३. अन्नधान्य सुरक्षा मिशनचा दृष्टीकोन
४. अन्नधान्य सुरक्षा धोरणाची रचना ५. अन्नधान्य सुरक्षा मिशनला निधी पुरवठा ६. नियंत्रण

ठेवणारी यंत्रणा

सारांश

२

किंवा

कृषी विज्ञान केंद्राचे उद्देश सांगून कृषी विज्ञान केंद्राच्या प्रशिक्षण कार्यक्रमांवर चर्चा करा.

उत्तर - प्रस्तावना

कृषी विज्ञान केंद्राचे उद्देश

परीस्थितीनुरूप कृषी तंत्रज्ञान शोधण्याकरिता प्रबेत्र चाचण्याचे आयोजन करणे.

विविध पिकांची आणि उधोगांची शेतक-यांच्या शेतावर उत्पादन क्षमते चाचणी व प्रात्यक्षिकाचे आयोजन करणे.

शेतीतील अद्यावत तंत्रज्ञान आणि कौशल्य प्रशिक्षण आयोजित करणे.

विस्तर अधिका-यांना अद्यावत प्रशिक्षण देणे.

जिल्ह्याची कृषी आर्थिक व्यवस्था सुधारण्यासाठी आधुनिक तंत्रज्ञान केंद्र उभारणे.

कृषी विस्तर उपक्रमांचे आयोजन करणे.

बियाणे, रोपे, कलमे यांचे उत्पादन करणे.

कृषी विज्ञान केंद्राच्या प्रशिक्षण कार्यक्रम

कुक्कुटपालन २. रोपवाटिका व्यवस्थापन ३.आळंबी उत्पादन ४. गांडूळ खात आणि बीज पैदास निर्मिती

५. औषधी वनस्पती लागवड ६.दुग्ध उत्पादन ७ .शेळी पालन ८. वराहपालन

९.फळे आणि भागीपाला प्रक्रिया १०. बिजोत्पादन तंत्र. ११. आधुनिक शेतीसाबंधी प्रशिक्षण

१२. सुधारित पधतीने भात लागवड १३. गळीत धान्य,कडधान्य, पिके लागवड १४. फळे आणि भाजीपाला

लागवड १५. एकात्मिक कीड, अन्नद्रव्ये व्यवस्थापन १६. पिक संरक्षण

१७. मधुमक्षिका पालन १८. रेशीम उधोग.

सारांश

प्रश्न ३ स्वयंसहाय्यता बचत गटाची संकल्पना सांगून स्वयंसहाय्यता बचत गटाचे ग्रामीण विकासातील महत्व सांगा.

उत्तर - प्रस्तावना स्वयंसहाय्यता बचत गटाची संकल्पना

स्वयंसहाय्यता बचत गटाचे ग्रामीण विकासातील महत्व

दारिद्र्य निर्मुलन २. ग्रामीण भागात बचतीस प्रोसाहन ३.ग्रामीण अर्थव्यवस्थेवर सकारात्मक

परिणाम ४. ग्रामीण सामाजिक बदलास चालना ५. ग्रामीण भागात पायाभूत सुविधांची निर्मिती ६. आर्थिक

विषमतेच्या निर्मुलनासाठी प्रभावी पर्याय ७. ग्रामीण भागात बँकांशी संबंध प्रस्थापित होतो. ८.ग्रामीण

भागातील नागरिकांना शासनाच्या विविध योजनेचा लाभ घेण्यास प्रेरणा ९.सावकारी पशातून मुक्ती १०.

पंचायत राज सक्षमीकरण

सारांश

किवा

(उमेद)महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवन्नोती अभियानातील दशसूत्री कार्याक्रमा विषयी सविस्तर चर्चा करा.

उत्तर - प्रस्तावना

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवन्नोती अभियानातील दशसूत्री कार्याक्रमा नियमित बैठका घेणे. २.नियमित बचत कारणे. ३. अंतर्गत कर्ज वितरण कारणे. ४. कर्जाची नियमित परतफेड ५. गटाचे लेखे अद्यावत ठेवणे. ६. नियमित आरोग्याची काळजी घेणे. ७. शिक्षणाविषयक जागरूकता वाढविणे. ८. पंचायत राज संस्थाबरोबर नियमित सहभाग ९. शासकीय योजनामध्ये नियमित सहभाग १०. शाश्वत उपजीविकेसाठी उपाययोजना

बचत गटांना पतपुरवठा

क्लस्टर स्तरावर सूक्ष्म उद्योग निर्मिती

सारांश

प्रश्न ४ कृषी पर्यटनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करून कृषी पर्यटनाचे गुण-दोषांची चर्चा करा.

उत्तर - प्रस्तावना

कृषी पर्यटनाची वैशिष्ट्ये

१. प्राचीन व पारंपारिक भारतीय कृषी व ग्रामीण संस्कृतीचे प्रदर्शन व जतन
२. कृषी पर्यटन केंद्र उभारणीसाठी शेतक-याला जास्त गुंतवणुकीची आवश्यकता नाही
३. शहरी व खेड्यातील लोकांचा परस्पर परिचय व संबंध वाढीस लागतील पर्यायाने ग्रामीण लोकांना विकासाच्या प्रवाहात सामील होता येईल.
४. शहरी भागातील नवीन नवीन अद्यावत विषयाची सखोल माहिती ग्रामीण भागाकडे स्थलांतरित होईल.
५. शहरी जीवनातील धावपळीच्या वातावरणातून कमी खर्चिक व शांत वातावरणात वेळ घालावण्यास मदत होईल.
६. निसर्ग रम्यतेशी संबंध असल्यामुळे पर्यावरण मैत्रीचे नियम आवर्जून पाळले जातात.
७. अन्नधान्य उत्पादन व सभोवतालचा निसर्ग या विषयीचे शहरी मंडळीचे कुतूहल व आकर्षण अबाधित राहिल.
८. कृषी मालाची थेट विक्री झाल्याने अत्यंत वाजवी दारामध्ये ग्राहकांना वस्तू अथवा कृषी माल मिळेल तर शेतक-यांना विनादालाली उत्पन्न मिळेल.

3

९. शेती सुंदर, नीटनेटकी व वर्षभर हिरवीगार राहिल.

कृषी पर्यटनाचे गुण

१.शहरी तणावापासून मुक्ती २.रसायन मुक्त आहार ३.रोजगार संधी ४.राहणीमानाचा दर्जा उंचावण्यास मदत ५.पर्यटकांना ग्रामीण जीवनाचा आनंद ६.कृषी संस्कृतीचे जतन ७.परदेशी चलन प्राप्ती ८.परिसरातील ग्रामीण उत्पादनांना बाजारपेठ

कृषी पर्यटनाचे दोष

१. गावात नवीन विचार पोचविण्यासाठी अडथळा २. भाषेचा अडथळे ३. शासन यंत्रणेचा अल्प प्रतिसाद ५. पायाभूत सुविधांचा अभाव ६.भांडवल उभारणीच्या अडचणी
सारांश

किंवा

ग्रामीण पर्यटनाची संकल्पना व महत्व स्पष्ट करा.

उत्तर - प्रस्तावना

ग्रामीण पर्यटनाची संकल्पना

ग्रामीण पर्यटनाचे महत्व

१. गावातच रोजगाराची उपलब्धता २. ग्रामीण व स्थानिक उत्पादनाची विक्री
२. स्थानिक संस्कृतीचा जागतिक स्तरावर प्रसार ४. स्थानिक पर्यावरणाचे जतन
३. लोककलेचे जतन व त्यास व्यावसायिक रूप ६. स्थानिकलोकांच्या राहणीमानाचा दर्जा उंचावेल
सारांश

प्रश्न ५ टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

अ. पर्यावरणीय पर्यटन

उत्तर - प्रस्तावना

घटक - १. पर्यटन व नैसर्गिक वनस्पती २. पर्यटन व पर्यावरचे प्रदूषण ३. पर्यटन व पशुपक्षी
उपाय -१.पर्यायी पर्यटन स्थळांचा विकास. २. सवयी मध्ये बदल ३. पर्यावरणाबद्दल जनजागृती
सारांश

ब. कृषी आधारित उद्योगांचे प्रकार

उत्तर - प्रस्तावना

१. साधनावर आधारित उद्योग २. मागणीवर आधारित उद्योग .३. कौशल्यावर आधारित उद्योग
४. दुय्यम स्वरूपाचे उद्योग ५. उत्पादनावर आधारित उद्योग ६. निविष्टा उत्पादन करणारे उद्योग

9

सारांश

क. स्वयंसहाय्यता बचत गटाची वैशिष्टे

उत्तर - प्रस्तावना

स्वयंसहाय्यता बचत गटाची वैशिष्टे

१. आर्थिक वैशिष्टे २. सामाजिक वैशिष्ट्ये ३. सांस्कृतिक वैशिष्ट्ये ४. राजकीय वैशिष्ट्ये

सारांश

ड. जलसिंचनाच्या विविध पध्दती

उत्तर - प्रस्तावना

अ. पारंपारिक पध्दती - १. मोकाट पध्दती २. सारी पध्दती ३. वाफा पध्दती ४. ग्रेडेड फेरो पध्दत

५. आळे पध्दत

ब. आधुनिक पध्दती - १. फवारा पध्दत २. ठिबक पध्दती

सारांश